

Ünite 3: Allah İnancı

İslam dininin iman esaslarından ilki Allah'a imandır. Allah'ın varlığına iman bu dinin inanç sisteminin özünü oluşturur.

Allah'a iman, aynı zamanda insanın yeryüzüne geliş gayesidir. İnsanın dünyadaki asıl görevi kâinatı yaratan yüce güce inanmak ve onun emirlerini yerine getirmektir.

Allah'ın Varlığı

Allah'ın varlığı, varlık türlerinin en üst mertebesini ilgilendirmesi nedeniyle kendine özgü bir nitelik taşır. Kur'anda, inancın duyularla idrak edilemeyen mutlak varlığa kayıtsız şartsız bağlılığı esas alan bu yönü, "gayba iman" olarak belirtilmiş ve müminlerin özelliklerinden sayılmıştır. (el-Bakara 2/3)

Allah inancı insanda doğuştan varolan bir özelliktir. Kur'an-ı Kerim'de yaratılış anında varolan bu duygu "fitrat" kavramı ile ifade edilir (er-Rûm 30/84). çıkarılmasından ibarettir. Bir hadiste her doğan insanın bu fitrat üzerine doğduğu ancak ailesinin müdahalesiyle yahudi, hıristiyan veya Mecusî olmaya yöneltildiği bildirilmektedir (Buhârî, "Cenâiz", 80, 93; Müslim, "Kader", 22).

Allah'ın Varlığını Kanıtlayan Deliller

İslam'da Allah'ın varlığını ispatlamak için yapılan tüm faaliyetlere "isbât-ı vâcib" denir. İslam âlimleri isbât-i vâcib'in gerekliliğini imanda taklitten tahkike yükselme, yani körü körüne bağlanmaktan bilinç seviyesine yükselme ihtiyacı ile açıklarlar.

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın varlığından çok birliğine vurgu yapılmaktadır. Bunun sebebi, insanların yaratıcı gücü inkâr etmelerinin zorluğuna karşın ona ortak koşmaya (şirk) yönelik gösterdikleri eğilimdir. anlaşılması kolaylaşır. Cahiliye Arapları Allah'a inanmakla birlikte ona ulaşmak için putları aracı kılıyorlar ve onlara bazı üstün özellikler vererek Allah'a şirk koşuyorlardı. Kur'an bu durumu açıkça şöyle ifade etmektedir. "İyi bilin ki, halis din yalnız Allah'ındır. O'nu bırakıp da başka dostlar edinenler, "Biz onlara sadece, bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz" diyorlar. Şüphesiz Allah, ayrılığa düştükleri şeyler konusunda aralarında hüküm verecektir. Şüphesiz Allah, yalancı ve nankör olanları doğru yola iletmez" (ez-Zümer 39/3).

İslâm âlimleri Allah'ın varlığını genelde kozmolojik ve teleolojik delillere dayalı bir yöntem içinde ispatlamaya çalışmışlardır. Bu amaçla âlimler arasında hudûs, imkân ve gaye ve nizam delilleri şöhrat bulmuştur. Bu delillere modern dönemde ortaya çıkan dinî tecrübe ve ahlâk delillerini de ilave etmek mümkündür.

a. Hudûs Delili:

Hudûs delili, evrenin yaratılmış olduğu ve her yaratılmışın da bir yaratıcıya muhtaç olduğundan hareketle Allah'ın varlığını ispata çalışan bir delildir.

b. İmkân Delili

İmkân delili, bir önceki delilin aksine daha çok İslam filozofları tarafından kullanılmıştır. Varlıkları zorunlu (vâcib) ve zorunsuz (mümkün) varlıklar olmak üzere ikiye ayıran bu delile Aristo'da da rastlanmaktadır.

c. Gaye ve Nizam Delili:

İslâm düşüncesinde gaye ve nizam delili olarak bilinen teleolojik delil, temelde evrende bir düzenin olduğu ve bu düzendeki her varlığın belirli bir gayeye yönelik olarak yaratıldığı öncülünden hareket eder. Neticede, bu düzenin kendiliğinden meydana gelebileceği dolayısıyla da bir yapıcısının olması gerektiği sonucuna ulaşır.

İslam düşünce tarihinde isbât-ı vâcib amacıyla yukarıda zikredilen deliller dışında başka deliller de kullanılmıştır. Bunlardan dinî tecrübe delili, insanın şahsî tecrübesiyle yaşadığı ve sonuçta onu inanmaya götüren manevi deneyimleri esas almaktadır.

Allah'ın Birliği: İslâm dininin insanlığa sunduğu ulûhiyyet anlayışında "tevhid" düşüncesi büyük bir önem taşır. İslam'ın Allah kavramı etrafında örgülediği sistemin merkezinde bu düşünce bulunur. Allah'ın birliğini ifade eden tevhid, inancın yapısına rengini veren en temel ilkedir. Bu nedenle İslâm dinine "Tevhid Dini" denildiği de bilinmektedir.

İslâmiyetin ortaya çıkışından önce Araplar, ulûhiyyet hakkında Allah'ın şanına yakışmayacak bazı inanışlara sahiptiler. Onlar, putlara tapmıyor, tabiat varlıklarına tanrısal özellikler veriyorlardı. Ayrıca onlar putların üzerinde yüce kudret sahibi bir Tanrı'nın varlığını da kabul ediyorlar, putların o Tanrı'ya aracı olacağına inanıyorlardı. Bu dönemde Hıristiyanlar, üçlü bir tanrı anlayışına (Baba, Oğul, Rûhu'l-kudüs) sahiptiler.

İslâm dini gerçek manada tevhid inancını insanlığa sunmuş, gönüllere yerleştirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de

müslümanlar, bütün insanlığın faydalanması için yaratılan ve her tür aşırılıktan sakındırılan "mutedil bir ümmet" olarak nitelenmektedir (el- Bakara 2/143).

Allah'ın İsimleri ve Sıfatları

a. Allah'ın İsimleri:

Allah Teâlâ'nın kendine has yapısını oluşturan zâtını idrak etmek mümkün değildir. O'nun zâtı hakkında söyleyeceğimiz yegâne şey, O'nun var olduğudur.

O'nun zâtı ve mahiyeti hakkında düşünmek de doğru değildir. Nitekim bir hadiste "Allâh'm yarattıkları üzerinde tefekkür edin, fakat zâtı üzerinde düşünmeyin. Zîrâ siz, O'nun kadrini (lâyık olduğu şekilde) aslâ takdir edemezsiniz." buyrulmaktadır. Allah Teâlâ'yı tanımamıza yarayan mâna ve kavramlara isim ya da sıfat denilir. Kur'anda Allah'ın sıfatlarından değil isimlerinden bahsedilmektedir. Kur'anda en güzel isimlerin O'nun olduğu bildirilmekte ve bu isimlerle O'na dua etmemiz istenmektedir. Ayette geçen "esmâü'l-hüsna" yani "en güzel isimler" tabiri zamanla Allah'ın isimlerini niteleyen bir kavram haline gelmiştir.

İslâm âlimleri esmâ-i hüsnâ listesinde bulunan isimleri çeşitli şekillerde sınıflandırmışlardır. Bunlardan zâti isimler; mutlak manada Allah'ın zâtını ilgilendiren; elEvvel, es-Samed, el- Kuddüs, el-Celîl gibi isimlerdir. Kâinati ilgilendirenler ise, tabiatın yaratılışına ve işleyişine temas eden; el-Hâlik, el- Bârî ve el-Musavvir vb. manalardır. Esmâ-i hüsnâdan insanla ilgili olan İlâhî isimler ise; el-Adi, el-Hakem ve el- Fettâh gibi insana yönelik olanlardır.

Esmâ-i hüsnâ konusunda rivayet edilen bir hadiste "Allah Teâlâ'nın doksan dokuz isminin olduğu ve bunları sayanın cennete gireceği bildirilmektedir" (Buhari, "Tevhid" 12; Müslim, "Zikr", 5, 6). Bu hadisin metninde yer alan "saymak" ifadesi ezberlemek, kaynaklarından derlemek, bunların gereği ile amel etmek ve mânalarını düşünmek şeklinde de yorumlanabilir.

İlâhî isimler Yüce Allah'ı tanıtmaya yanında O'nun kâinâtla ilişkisini kuran manalardır. Allah, el-Hayy isminin gereği olarak canlılara hayat vermiş, onları elHâlik ismiyle yaratmış, el- Kâdir ismi ile kâinatın devamını sağlamıştır. Bu isimlerin insan davranışları üzerinde de etkileri bulunmaktadır. Sözelimi Allah'ın elBasîr (gören), olduğunu bilen kimse her ortamda davranışlarında dinin belirlediği çerçevenin dışına çıkamaz. Allah'ın es-Semî (işiten) olduğuna gönülden inanan kişi, dilini kötü sözden alıkoyar, O'nun er-Rahmân ve er-Rahîm (esirgeyen-bağışlayan) olduğunu kavrayan ise asla ümitsizliğe düşmez, et-Tevvâb (tövbeleri kabul eden) olduğuna inanan ise tövbe kapısından uzaklaşmaz.

b. Allah'ın Sıfatları:

Allah Teâlâ'nın ne olmadığını bildiren ve olumsuz bir manayı ondan uzaklaştıran sıfatlar çoğunlukla selbî veya tenzihi sıfatlar olarak isimlenmiştir. Allah'ın ne olduğunu anlatan müsbet manalara ise sübûtî veya zâti sıfatlar adı verilmiş, kâinatın yaratılışı ve idare edilişiyle ilgili nitelikler ise fiilî sıfatlar olarak isimlenmiştir.

1. Selbî/Tenzihî Sıfatlar

Bu sıfatlar Allah'ı şânma yakışmayan, acziyet ve eksiklik ifade eden, yaratılmışlık özelliği taşıyan ve bu sebeple de O'ndan nefyedilmesi (tenzih) gereken sıfatlardır.

İslâm âlimleri, eğitim öğretimde kolaylık sağlamak ve bu vasıfların anlaşılmasını temin etmek amacıyla ayetler ışığında bazı terimler tespit etmişler ve selbî/tenzihî sıfatları şöylece sıralamışlardır.

a) **Vücud:** Allah'ın var olması, yokluğunun düşünülmemesidir. Allah'ın varlığı kendine özel bir durumdur ve diğer varlıkların vücudundan tamamen farklıdır. Allah'ın vücûd sıfatı aynı zamanda nefsi yani sadece ona özgü bir sıfat olarak tanımlanır.

b) **Kıdem:** Allah'ın varlığının başlangıcının olmamasıdır. Cenâb-ı Hak bir zamanlar yokken sonradan var olan, başka bir deyişle yaratılan bir varlık değildir. O'nun gerek zâtı, gerek ise sıfatları için sonradan olmuştuk ya da yaratılmışlık söz konusu değildir. O, zâtı ve sıfatlarıyla kadîmdir, ezeldir.

c) **Beka:** Allah'ın varlığının sonunun olmamasıdır. O'nun varlığı sonsuza kadar (ebedî) devam eder. O, fâni ve ölümlü değildir. O'ndan başka her şey fânidir, yok olmaya mahkûmdur. Mezar taşlarına yazılan ve "Ölümsüz olan sadece O'dur" ifadesi bu gerçeği dile getirir, bâki kalacaktır" (er-Rah- man 55/27).

d) **Kıyam binefsihî:** Allah'ın kendisiyle kâim olması ve bu hususta başkasına ihtiyaç duymamasıdır.

e) **Vahdâniyet:** Tek ve bir olan, eşi, ortağı bulunmayan. Yukarıda, "Allah'ın Birliği" konusunda da anlatıldığı gibi

Cenâb-ı Hak zâtında, sıfatların da, fiillerinde ve ibadet edilmede birdir. Onu eşi, benzeri, ortağı, yardımcısı ya da rakibi yoktur.

f) **Muhâlefetün li'l-havâdis:** Allah'ın sonradan olan yaratıklara benzememesidir. Allah statü olarak yaratılmışlık özelliği taşıyan her şeyden uzaktır. "Hiçbir şey onun benzeri değildir" (eş-Şûrâ 42/11).

2. Sübûtî Sıfatlar

Bu sıfatlar Allah'ın zatına nispet edilen ve O'nun ne olduğunu belirten niteliklerdir. Cenâb-ı Hakk'm bu sıfatlarla nitelenmesi ve bunların zıtlarından uzak tutulması (tenzih) zorunludur.

- a. **Hayat:** Allah'ın canlı ve diri olmasıdır.
- b. **İlim:** Allah Teâlâ'nın bilme sıfatıdır, c. **Semî':** Yüce Allah'ın her şeyi işitmesidir.
- d. **Basîr:** Allah'ın her şeyi görmesidir.
- e. **Kudret:** Allah'ın her şeye gücünün yetmesidir.
- f. **İrade:** Allah'ın dilemesi ve istemesi anlamına gelir.
- g. **Kelâm sıfatı:** Allah'ın konuşma sıfatıdır.

3. Fiilî Sıfatlar

İlâhî sıfatlar içinde Allah-kâinat-in- san ilişkisini ifade edenler, fiilî sıfatlar grubunu oluşturmaktadır. Bu sıfatlar da diğer sıfatlar gibi sonsuz olup daha çok "yapmak, yaratmak ve oluşturmak" anlamlarına gelen tekvin kavramıyla ifade edilmektedir.